



Enligt sändlista

Bildande av Utterviks naturreservat i Nyköpings kommun

BESLUT

Länsstyrelsen beslutar med stöd av 7 kap. 4 § miljöbalken (1998:808) att förklara det område som avgränsats på bifogad karta (bilaga 1) som naturreservat, med föreskrifter och skötselplan enligt nedan. Reservatets gränser är markerade i fält.

För att tillgodose och uppnå syftet med reservatet beslutar Länsstyrelsen med stöd av 7 kap. 5, 6 och 30 §§ miljöbalken att nedan angivna föreskrifter ska gälla i reservatet (se *Reservatsföreskrifter*).

I enlighet med 3 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. fastställer Länsstyrelsen bifogad skötselplan (bilaga 2) med mål, riktlinjer och åtgärder för reservatets skötsel och förvaltning.

Reservatets namn ska vara *Utterviks naturreservat*.

Uppgifter om naturreservatet

Reservatets namn	Utterviks naturreservat
Naturvårdsregister ID	1112429
Kommun	Nyköping
Församling/socken	Tunabergs församling
Lägesbeskrivning	Reservatet ligger cirka 3 kilometer söder om Tunabergs kyrka och 16 kilometer söder om Nyköping.
Naturgeografisk region	Södermanland & N. Götalands kust/skärgård
Kulturgeografisk region	Kustbygd
Areal	65,8 ha, varav land 65,8 ha 57,1 ha produktiv skogsmark
Fastigheter (markägare)	Nyköping Uttervik 5:274 (Utterviks samfällighetsförening)
Nyttjanderätter/servitut	Se fastighetsförteckning bilaga 4

Syfte med naturreservatet

Syftet med Utterviks naturreservat är att bevara ett värdefullt och varierat skogsområde med hållmarkstallskog, blandskog som domineras av tall och gran, sumpskog samt de typiska växt- och djursamhällen som är karakteristiska för dessa miljöer. Strukturer som gamla träd av olika slag och död ved i olika former ska finnas. Syftet är också att utveckla och stärka naturvärdena i delar av reservatet med yngre och likartade bestånd. I syftet ingår även att bevara ett för friluftslivet värdefullt naturområde.

Syftet ska nås genom att naturreservatet undantas från skogsbruk och övrig exploatering. Delar av reservatet lämnas orörda för att utvecklas genom intern dynamik medan andra sköts extensivt med syfte att reducera gran och friställa äldre och andra ur biologisk mångfaldssynpunkt värdefulla träd. I områden med yngre och likartade bestånd ska restaureringsåtgärder utföras. Befintliga stigar ska hållas öppna. Om möjligt ska den naturliga hydrologin i reservatet återställas.

Nya kunskaper om hotade och hänsynskrävande arter och naturtyper inom ramen för syftet med reservatet ska beaktas i den löpande skötseln av reservatet.

Reservatsföreskrifter

Föreskrifterna ska inte utgöra hinder för de åtgärder som behövs för att uppnå syftet med naturreservatet och som framgår av föreskrifterna under B nedan.

Föreskrifterna ska inte utgöra hinder för förvaltaren av naturreservatet eller av förvaltaren utsedd uppdragstagare att i uppföljningssyfte utföra inventeringsverksamhet, nödvändig insamling av bestämningsmaterial, eller annan dokumentation av växt- och djurliv inom naturreservatet.

Föreskrifterna ska inte utgöra hinder för ägaren till fastigheten Uttervik 5:274 att, efter samråd med Länsstyrelsen, fälla träd eller röja buskar i ett område som sträcker sig 20 meter ut från fastigheterna som angränsar till naturreservatet.

Föreskrifterna ska inte utgöra hinder för ägaren till fastigheten Uttervik 5:274 att, efter samråd med Länsstyrelsen, vid behov borra efter vatten, gräva samt dra ledningar för ändamålet. Åtgärderna ska utföras på ett sådant sätt att så liten skada som möjligt uppkommer på naturen. Föreskrifterna ska inte heller utgöra hinder för Utterviks samfällighetsförening att ta bort nedfallna träd eller utföra röjningar på och inom 2 meter från befintliga stigar i syfte att underhålla dessa.

A Föreskrifter enligt 7 kap. 5 § miljöbalken om inskränkningar i rätten att använda mark- och vattenområden

Utöver vad som i övrigt gäller enligt föreskrifter och förbud i andra lagar och författningar är det i reservatet förbjudet att:

1. uppföra byggnad eller anläggning.
2. anlägga väg.

3. anlägga luft- eller markledning, stängsel eller hägnad.
4. anordna upplag.
5. borra, gräva, schakta, utfylla, tippa, dika, spränga, deponera eller dämna.
6. bedriva gruvdrift.
7. avverka träd eller buskar.
8. ta bort eller upparbeta dött träd eller vindfälle.
9. framföra motordrivnet fordon annat än på jordbruksmark i anslutning till reningsverket och i skogsmark i samband med uttransport av fäلت vilt med s.k. älgdtagare eller motsvarande, samt vid röjning på och kring stigar.
10. använda kemiska eller biologiska bekämpningsmedel.
11. kalka eller gödsla mark eller vatten.

Det är förbjudet att utan Länsstyrelsens tillstånd:

12. utföra prospektering.

B Föreskrifter enligt 7 kap. 6 § miljöbalken om vad ägare och innehavare av särskild rätt till fastigheten förpliktas att tåla

Markägare och innehavare av särskild rätt förpliktas tåla att följande anordningar utförs och åtgärder vidtas för att tillgodose syftet med reservatet:

1. utmärkning av naturreservatets gränser.
2. uppsättning och underhåll av exempelvis informationstavlor samt anläggning och underhåll av parkeringsplats samt skötsel av stigar, leder och rastplats.
3. naturvårdande skötsel i form av exempelvis avverkning eller ringbarkning av gran och skapande av död ved i lövblandskog, frihuggning av träd som exempelvis grova tallar och ekar, reducering av gran i tallskog och sumpskog, restaurering av granplanteringar samt återskapande av naturlig hydrologi.
4. genomförande av undersökningar i uppföljningssyfte av djur- och växtarter samt av mark- och vattenförhållanden.

C Föreskrifter enligt 7 kap. 30 § miljöbalken om rätten att färdas och vistas inom reservatet samt om ordningen i övrigt inom reservatet

Utöver vad som i övrigt gäller enligt föreskrifter och förbud i andra lagar och författningar är det i reservatet förbjudet att:

1. bryta kvistar, fälla eller på annat sätt skada levande eller döda stående och omkullfallna träd och buskar.
2. skada, plocka eller samla in växter, svampar eller lavar. Bär-, matsvamp- och blomplockning för eget behov är dock tillåtet.
3. sätta upp tavla, plakat, affisch, skylt eller göra inskrift.
4. fånga och insamla ryggradslösa djur på sådant sätt att deras biotoper eller reproduktionsmiljöer skadas eller förstörs.

Det är förbjudet att utan Länsstyrelsens tillstånd:

5. anordna lägerverksamhet.
6. anordna tävlingar.

Skötsel och förvaltning

Länsstyrelsen i Södermanlands län är förvaltare för naturreservatet.

Upplysningar

Om det finns särskilda skäl får Länsstyrelsen med stöd av 7 kap. 7 § miljöbalken medge dispens från meddelade föreskrifter för naturreservatet.

Beslutet gäller från den dag det vunnit laga kraft utom föreskrifter meddelade med stöd av 7 kap. 30 § miljöbalken, avd C, vilka gäller omedelbart, även om beslutet överklagas.

Beslutet kungörs i ortstidning och Södermanlands läns författningssamling.

Enligt artskyddsförordningen (2007:845) och Naturvårdsverkets föreskrifter (NFS 2009:10) gäller bestämmelser om fridlysning av djur och växter.

Det är Länsstyrelsen som har förvaltaransvar för de friluftsanordningar som ligger inom reservatets gränser. Föreningen Sörmlandsleden har ansvar för den genomkorsande Sörmlandsleden. Utterviks samfällighetsförening har fortfarande möjlighet att sköta friluftsanordningarna enligt skötselplanens anvisningar, t.ex. röja stigar från gräs och buskar samt att ta bort nedfallande träd över stigar etc.

SKÄLEN FÖR LÄNSSTYRELSENS BESLUT

Beskrivning av området

Utterviks naturreservat är ett kuperat, delvis bergbundet skogsområde som ingår i den sörmländska värdetrakten Skärgårdens skogar. Området är beläget utefter den geologiskt intressanta Tunabergskusten, som utmärks av sydvända förkastningsbranter. Berggrunden har inslag av urkalksten, vilket tillsammans med ett ovanligt varmt och torrt lokalklimat gett förutsättningar för en örtrik flora och sydliga arter nedan bergsbranterna. Exempelvis förekommer blommande murgröna i reservatet.

De södra delarna av Utterviks naturreservat ligger inom område av riksintresse för naturvård. Reservatets naturvärden är knutna till naturskogslika skogar av olika typ. På höjderna är mager hållmarkstallskog karakteristisk, i de bördigare dalarna tar barrblandskogar med inslag av lövträd överhand innan de i de fuktigaste partierna ersätts av sumpskogar med gran eller löv.

Skogen i reservatets centrala delar har pekats ut som nyckelbiotoper eller område med naturvärde vid Skogsstyrelsens inventeringar. Naturvärdena är knutna till gamla och grova träd av tall och gran, förekomst av död ved i olika former och till ett olikåldrigt och varierat trädsikt. Området uppvisar en rik biologisk mångfald av mossor, kärlväxter och svampar. Bland noterade arter är flera sällsynta och upptagna på den nationella rödlistan eller signalarter som signalerar äldre kontinuitetsskog. Mossan stenporella, orkidén knärot och svampen talticka, som är vanlig först på tallar som nått en ålder av 150 år, är några exempel.

Reservatet ligger inom ett område som är av riksintresse för friluftslivet. Tunabergskustens framträdande landformer, med dess varierade topografi och många utkiksplatser skapar goda

förutsättningar för friluftsliv. Utterviks naturreservat har dessutom ett flertal uppmärkta stigar, vid sidan av den genomkorsande Sörmlandsleden, och ligger endast ca 16 kilometer från Nyköping. Reservatet omger husbebyggelse vilket också gör det betydelsefullt som rekreatiomsområde.

Bevarande av områdets värden

De äldsta skogarna med fina naturskogs kvaliteter utgör en värdekärna centralt i reservatet, i huvudsak tillåts dessa utvecklas med intern dynamik. I ytterområdena finns utvecklingsmark i form av yngre skog med lägre naturvärden. Dessa områden utgörs antingen av planerad granskog på tidigare åkermark eller av skogsmark som avverkats, gallrats eller dikats under senare tid. Naturvårdsinriktad skötsel ska utföras i dessa områden för att öka skogarnas naturvärden.

Reservatet ligger utmed den skogliga värdetrakten Skärgårdens Skogar enligt länets strategi för formellt skydd av skog, vilken utmärks av ett skärgårdsnära landskapsavsnitt med hällmarkstallskogar, lövblande barrskogar och ädellövskogar. Närheten till värdetrakten innebär att det finns liknande skogar med höga naturvärden i närområdet, vilket ger goda spridningsmöjligheter och ökade möjligheter till ett långsiktigt bevarande av områdets skyddsvärda arter. Planerade skötselåtgärder på utvecklingsmark ska efterlikna processer inom Skärgårdens skogar samt gynna de arter och strukturer som är betydelsefulla för naturtypen. Det innebär åtgärder som ökar andelen tall, ädellöv och triviallöf. Strukturer som ska gynnas är bland annat död ved, grova vidkroniga träd och solbelysta gläntor.

För att återställa hydrologin ska avvattande diken läggas igen, när det är möjligt utan att påverka mark utanför reservatet negativt.

Naturreservatet utgör ett led i arbetet med att uppnå de av riksdagen antagna miljömålen Levande skogar och Ett rikt växt- och djurliv.

Ärendets handläggning

Dokumentation

På 1960-talet togs ett beslut om interimistiskt naturreservat för ett område som då benämndes Bråvikens naturreservat. Området är ca 10 km långt och 3 km brett och berör det nu planerade reservatsområdet vid Uttervikens stugby. Förslag om gränser och föreskrifter för Bråvikens naturreservat skrevs på 1970-talet och innefattade även delar av Östergötland. Något beslut om naturreservat togs inte den gången men flera andra reservat har senare bildats utmed Bråvikenförkastningen.

Utterviks naturreservat ligger i en trakt med höga skogsbiologiska värden, vilket uppmärksammades i samband med Skogsstyrelsens inventeringar mellan 1994 och 2005. Inventeringarna resulterade i registrering av tre nyckelbiotoper och tre områden med naturvärden, som helt eller delvis ligger inom reservatet. De utpekade naturvärdena är framförallt knutna till äldre barrskog med tall och gran.

Reservatsbildningen

Markägarna tog kontakt med Skogsstyrelsen för att diskutera hur de registrerade nyckelbiotoperna och andra skogsområden inom fastigheten skulle kunna hanteras.

Eftersom det rörde sig om betydande arealer som bedömdes ha höga naturvärden kopplades Länsstyrelsen in och informerade markägarna om möjligheten att bilda ett naturreservat. Markägaren ställde sig positiv till att gå vidare i arbetet för ett naturreservat. Under år 2012 öppnade Länsstyrelsen ett nytt ärende för bildande av reservatet. Eftersom området sedan länge är detaljplanlagt begärdes ett yttrande från Nyköpings kommun om möjligheten att bilda reservatet inom detaljplanen, alternativt att detaljplanen måste omarbetas. Kommunen meddelade att reservatsbildningen kan ske utan hinder av detaljplanen. Värdering av intrång och förhandling med markägaren genomfördes under år 2013 och 2014, samtidigt som Lantmäteriet genomförde inmätning av gränsen för reservatet. En överenskommelse om intrångsersättning godkändes av Naturvårdsverket i slutet av år 2015 och ersättningen betalades ut till markägarna samma år.

Remiss

Förslaget till beslut sändes den 23 oktober 2017 ut på remiss till sakägare och andra berörda. Sju yttranden har kommit in till Länsstyrelsen från Nyköpings kommun, SGU, Botaniska sällskapet, Friluftsrämjandet, Föreningen Sörmlandsentomologerna, Svenska frisksportförbundet och Sörmlands museum.

Länsstyrelsen beslutade att skicka ut förslaget till beslut på remiss igen efter att ny information inkommit i första remissomgången som resulterade i två tillägg i föreskrifterna. Remissen sändes ut den 23 november 2017. Utterviks samfällighetförening, Naturvårdsverket, Föreningen Sörmlandsentomologerna och Sörmlands museum hade inget att erinra över förslaget till beslut. Nyköpings kommun, SGU, Botaniska sällskapet, Friluftsrämjandet och Svenska frisksportförbundet har inkommit med yttrande och vissa av synpunkterna har inarbetats i det slutgiltiga beslutet.

Remissinstansernas synpunkter på förslag till beslut och Länsstyrelsens bemötande

SGU

SGU anser i sitt yttrande i första remissomgången att undantag för prospektering borde införas i reservatsföreskrifterna eftersom naturreservatet berörs av ett ansökt undersökningstillstånd enligt minerallagen. I områdets närhet finns flera mineralfyndigheter enligt SGU:s databaser och det finns även flertalet gällande undersökningstillstånd. SGU anser även att det berörda prospekteringsbolaget bör ges möjlighet att yttra sig i ärendet.

I remissomgång två framförde SGU och Bergsstaten i ett gemensamt yttrande att det är bra att prospektering kan tillåtas inom det föreslagna reservatet.

Länsstyrelsens bemötande

Länsstyrelsen har bemött SGU:s synpunkt och gjort två tillägg i reservatsföreskrifterna, föreskrift A6 och A12. Föreskrifterna innebär att det är förbjudet att bedriva gruvdrift och att det är förbjudet att utan Länsstyrelsens tillstånd utföra prospektering. I och med detta tillägg till föreskrifterna skickades beslutet ut på en ny remissomgång. Länsstyrelsen bedömer att det berörda prospekteringsbolaget inte har rätt att yttra sig i ärendet.

Länsstyrelsens bedömning och intresseprövning

Länsstyrelsen bedömer att skogsbruk, exploateringar, andra arbetsföretag eller anläggningar inte går att förena med bevarande av områdets höga naturvärden. Detta är därför enligt Länsstyrelsens uppfattning ett område som i enlighet med 1 kap. 1 § miljöbalken bör skyddas i form av naturreservat enligt 7 kap. 4 § miljöbalken.

Länsstyrelsen bedömer att ett naturreservat i det aktuella området är väl förenligt med hushållningsbestämmelserna i 3 och 4 kap. miljöbalken.

Länsstyrelsen bedömer att bildandet av naturreservatet är förenligt med Nyköpings kommuns översiktsplan såväl som med detaljplanen för området.

Länsstyrelsen har i enlighet med 7 kap. 25 § miljöbalken prövat och funnit att föreskrifterna inte går längre i inskränkning av enskilds rätt att använda mark och vatten, än vad som krävs för att syftet med skyddet ska tillgodoses.

Hur man överklagar

Den som vill klaga över detta beslut ska skriva till regeringen, men skicka eller lämna skrivelsen till Länsstyrelsen, postadress: Länsstyrelsen i Södermanlands län, 611 86 NYKÖPING.

Skrivelsen ska ha inkommit inom tre veckor från den dag klaganden fick del av beslutet, annars kan överklagandet inte prövas. Sakägare anses ha fått del av beslutet den dag kungörelse om beslutet var införd i ortstidning. I skrivelsen ska anges vilket beslut som överklagas och den ändring som begärs. Skriv namn, adress, telefonnummer och ärendets nummer.

Om ytterligare upplysningar önskas, kontakta Länsstyrelsen. Länsstyrelsen kommer att sända det överklagade beslutet vidare till Miljö- och energidepartementet för prövning, såvida Länsstyrelsen inte själv ändrar beslutet.

Beslutande i detta ärende har varit landshövding Liselott Hagberg. I den slutliga handläggningen har enhetschef Anne-Li Fiskesjö, funktionschef Bo Westman, länsjurist Maria Pettersson samt naturvårdshandläggarna Sofia Fast, Tove von Euler och Elin Hultman deltagit, den sistnämnda som föredragande.



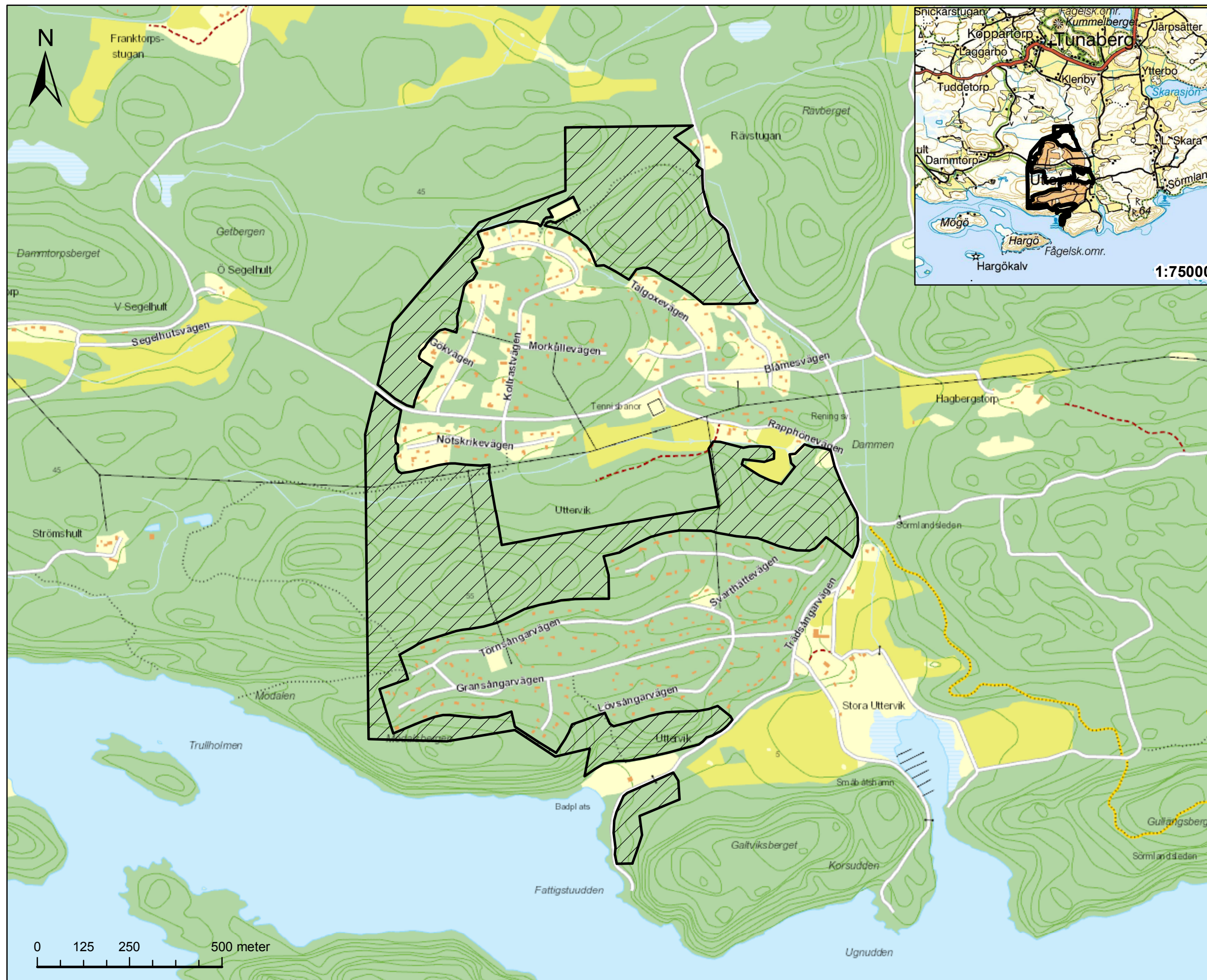
Liselott Hagberg



Elin Hultman

Bilagor

1. Beslutskarta
2. Skötselplan med bilagor
3. Karta från Lantmäteriet
4. Fastighetsförteckning



Beslutskarta

Bilaga 1
Länsstyrelsens beslut
om Utterviks
naturreservat.
Dnr 511-4813-2012,
2018-02-01

 Naturreservat

 **LÄNSSTYRELSEN**
Södermanlands län

Länsstyrelsen Södermanland
© Lantmäteriet Geodatasamverkan



Skötselplan för Utterviks naturreservat



Murgröna, *Hedera helix*. Foto: Sofia Fast

BESKRIVNING AV NATURRESERVATET

Översikt

Utterviks naturreservat har höga biologiska värden knutna till äldre naturskogslik skog med en rik biologisk mångfald av svampar, kärlväxter och mossor. Reservatet har likväl höga rekreations och friluftsvärden genom dess närhet till bostadsbebyggelse, Sörmlandsledens sträckning genom området och läget utmed den sevärda Tunabergskusten.

Uppgifter om naturtyper, arter och bevarandevärden

Uppskattade arealer av naturtyper*:

- Skogsmark	Ca 65,8 ha, varav 57,1 ha produktiv
Tallskog	Ca 27,1 ha
Barrblandskog	Ca 11,7 ha
Ungskog inklusive hyggen	Ca 9,0 ha
Lövblandad barrskog	Ca 5,0 ha
Granskog	Ca 2,2 ha
Ädellövskog	Ca 1,1 ha
Triviallövskog	Ca 0,6 ha
Barrsumpskog	Ca 0,4 ha
Triviallövskog med ädellövinslag	Ca 0,1 ha
Övriga skogsimpediment	Ca 6,1 ha
Övrig öppen mark	Ca 0,2 ha
- Odlad mark	Ca 0,2 ha
- Exploaterad mark inklusive friluftsanläggningar	Ca 2,1 ha

TOTALT 65,8 ha, varav land 65,8 ha
57,1 ha produktiv skogsmark

Prioriterade bevarandevärden

- <i>Naturtyper</i>	- Barrblandskog med inslag av lövträd, hällmarkstallskog, sumpskog med gran eller löv
- <i>Strukturer (landskapselement)</i>	- Död ved och gamla träd
- <i>Växt- och djursamhällen</i>	- Kryptogamflora, kärlväxtflora, svampflora
- <i>Arter</i>	- Murgröna
- <i>Friluftsliv</i>	- Rekreation, rörligt friluftsliv, Sörmlandsleden

* Arealer enligt KNAS (Kontinuerlig naturtypskartering av skyddad natur)

Naturgeografiska förhållanden

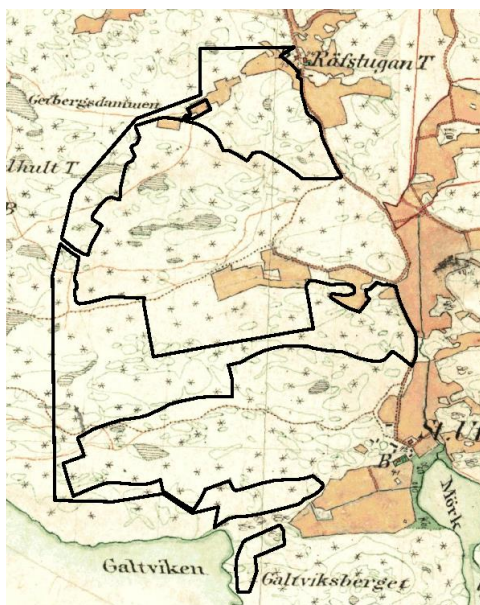
Området ligger utefter Tunabergskusten, ett landskapsavsnitt med höga naturvärden, vilket uppmärksammades i samband med länets naturvårdsprogram år 1991. Kustlinjen får här en dramatisk prägel av högresta förkastningbranter som vetter mot havet i söder.

Förkastningsberg som når en höjd av cirka 55 meter finns i reservatets södra-mellersta delar, i övrigt är terrängen småkuperad. Jorddjupet följer topografin från blottat urberg på bergshöjder till närmare tio meters djup i mellanliggande dalar. Vid sidan av urberg är vanliga jordarter glacial lera, morän och svallsediment. Berggrunden inom reservatet består huvudsakligen av sura bergarter som t.ex. granit med små förekomster av urkalksten. Inslaget av basisk berggrund har tillsammans med ett ovanligt varmt och torrt lokalklimat gett förutsättningar för en örtrik flora och sydliga arter nedan bergsbranterna.

Historisk och nuvarande markanvändning

Häradskartan från 1900-talets början visar att största delen av reservatet var bevuxen med barrskog vid denna tid (figur 1). I den sydligaste utposten växte lövskog. Längst i norr fanns åkermark tillhörande Råfstugan, vilken senare planterades igen med gran. Äldre och mer detaljerat kartmaterial finns endast över Råfstugans inägomarker.

Hur skogsmarken nyttjades vid förra sekelskiftet vet vi inte i detalj, men det finns spår som tyder på att skogen var glesare än idag. Bland annat förekommer granar med grova grenar långt ner på stammen och gamla högvuxna enar (figur 2). Vid 1900-talets början gränsade reservatet i öster till inägomark tillhörande Råfstugan och Stora Uttervik. Läget invid gårdsbebyggelse tillsammans med träd och buskar av nämnda typ gör troligt att skogen användes för utmarksbete för gårdarnas betesdjur.



Figur 1. Häradskartan från 1900-talets början visar att området till övervägande del var bevuxet med barrskog. Öster om reservatet, såväl som dess norra del bredde åkermark ut sig. I den södra utposten växte lövskog.

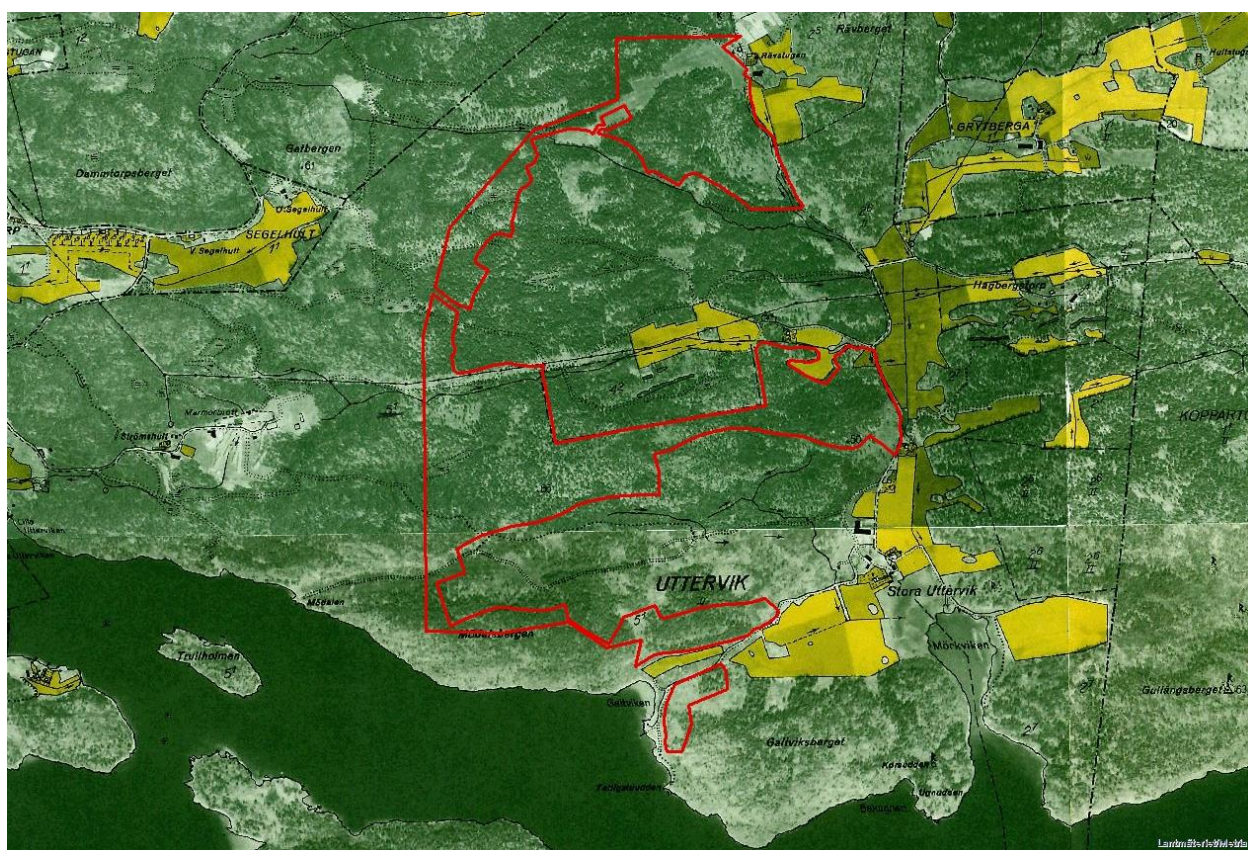


Figur 2. Gamla enar förekommer spritt inom reservatet och ger en indikation på att skogen under svunna tider varit glesare och haft ett större ljusinsläpp till marken.

I reservatet finns skogsbrukslämningar i form av en kolbotten efter resmila och en kolarkoja, vilket tyder på att skogen också fungerat som råvarukälla för träkolsframställning.

Studerar man den ekonomiska kartan från 1950-talet ser man ett skogslandskap som fortfarande var betydligt öppnare än dagens (figur 3). I norr kan man t.ex. se att åkermarken ännu inte planterats igen med gran och vissa delområden i väst och nordöst hade öppen karaktär.

I början av 2000-talet genomfördes ett flertal mindre avverkningar i områdets ytterområden. Tall och lövträd lämnades i stor utstäckning som hänsynsträd. De mittersta skogarna präglas av frånvaro från modernt skogsbruk.



Figur 3. Ekonomiska kartan från 50-talet.

Biologiska bevarandevärden

Skogsmarken i områdets centrala delar har utvecklat höga biologiska värden. Dessa uppmärksammades i samband med Skogsstyrelsens inventeringar på 1990- och 00-talet då tre nyckelbiotoper och tre områden med naturvärden registrerades helt eller delvis inom reservatets gränser. De utpekade värdena finns inom hällmarkstallskog av lavtyp, barrblandskog av blåbärstyp såväl som inom grandominerad sumpskog. Naturvärdena är knutna till äldre och grova träd av tall och gran, förekomst av död ved i olika former och till skogarnas variationsrikedom beträffande ålder, dimensioner och bonitet. Inom reservatet finns en rik biologisk mångfald av mossor, svampar och kärlväxter.

Flera av de arter som noterats i området är sällsynta och upptagna på den nationella rödlistan, däribland talticka, vedtrappmossa, svartvit taggsvamp och knärot. Många av områdets kryptogamer är signalarter som indikerar äldre kontinuitetsskog, exempelvis stubbspretmossa, gulnål och blomkålssvamp. Under barken på långsamt döende granar finns spår av insekterna bronsbjon och vågbandad barkbock, båda signalarter för äldre barrskogar med höga naturvärden. Bland fåglarna har nyckelarten spillkråka observerats, en art vars bohål senare kan återanvändas av en stor mängd arter såsom stare, skogsduva och ekorre såväl som olika ugglor och fladdermöss.

Reservatet är också hemvist för sydliga och värmeälskande arter tack vare sitt kustnära läge och förekomst av sydvända förkastningsberg. Bland annat är hassel vanlig i områdets lövrika skogar och ett litet exemplar av den för Södermanland ovanliga murgrönan växer strax norr om Galtviken.

Utterviks naturreservat löper kant i kant med värdetrakten Skärgårdens skogar. Det innebär att reservatet ligger i ett stråk av värdefull skärgårdsnaturskog, med bland annat hållmarkstallskogar, lövblandade barrskogar och ädellövskogar. Detta skapar goda förutsättningar för spridning av arter till och från reservatet och ökar möjligheterna för ett långsiktigt bevarande av områdets höga naturvärden.

Nedan presenteras de naturvårdsarter som hittills noterats inom reservatet.

Tabell 1. Rödlistade arter, signalarter och fridlysta arter som registrerats i området. Notera att tabellen bygger på inventeringarna som finns i källförteckningen, samt Länsstyrelsens egna inventeringar i samband med reservatsbildningen. Rödlistekategori följer Gärdenfors, U. (ed.) 2015. Rödlistade arter i Sverige 2015. ArtDatabanken, SLU. NT = nära hotad, VU = sårbar, EN = starkt hotad, CR = Akut hotad, S = signalart enligt Skogsstyrelsen. Källa: Artportalen och Nyckelbiotopsinventeringen.

Svenskt namn	Latinskt namn	Rödlistad/ Signalart/Fridlyst	Notering (förekomst, lokal m.m.)
Kärlväxter			
Knärot	<i>Goodyera repens</i>	NT, S, Fridlyst	
Grönpyrola	<i>Pyrola chlorantha</i>	S	
Sårläka	<i>Sanicula europaea</i>	S	
Murgröna	<i>Hedera helix</i>	S, Fridlyst	Ovanlig i länet
Blåsippa	<i>Hepatica nobilis</i>	S, Fridlyst	
Gullviva	<i>Primula veris</i>	Fridlyst	
Ask	<i>Fraxinus excelsior</i>	EN	
Mossor			
Långflikmossa	<i>Nowellia curvifolia</i>	S	
Stenporella	<i>Porella cordaeana</i>	S	
Stubbspretmossa	<i>Herzogiella seligeri</i>	S	
Vedtrappmossa	<i>Anastrophyllum hellerianum</i>	NT, S	
Vågig sidenmossa	<i>Plagiothecium undulatum</i>	S	
Blåmossa	<i>Leucobryum glaucum</i>	S	Svag signalart
Guldlockmossa	<i>Homalothecium sericeum</i>	S	
Platt fjädermossa	<i>Neckera complanata</i>	S	
Lavar			
Gulnål	<i>Chaenotheca brachypoda</i>	S	

Fåglar			
Spillkråka	<i>Dryocopus martius</i>	NT	Häckande
Svampar			
Blomkålssvamp	<i>Sparassis crispa</i>	S	
Gul fingersvamp	<i>Ramaria flava s. lat.</i>	S	
Svartvit taggsvamp	<i>Phellodon connatus</i>	NT	
Tallticka	<i>Phellinus pini</i>	NT, S	
Korktaggsvampar	<i>Hydnellum spp.</i>	S	
Insekter			
Bronshjon	<i>Callidium coriaceum</i>	S	
Vågbandad barkbock	<i>Semanotus undatus</i>	S	
Grod- och kräldjur			
Hasselsnok	<i>Coronella austriaca</i>	VU, Fridlyst	
Vanlig snok	<i>Natrix natrix</i>	Fridlyst	

Geovetenskapliga/hydrologiska värden

Utterviks naturreservat ligger inom ett landskapsavsnitt som är av mycket stort geologiskt och geomorfologiskt intresse på grund av de framträdande landformerna. Förkastningen vid Bråviken är en av de öst-västliga spricklinjer som ger Sörmland sin karaktär. Förkastningen är en s.k. överskjutningsförkastning, där den norra sidan skjutits över den södra, som nu utgör Bråviken. Kustlinjens förkastningsberg är mycket framträdande och når ofta 50-60 meters höjd, medan vattnen utanför har ett djup av närmare 60 meter. Förkastningen bildar Kolmårdens gränslinje åt söder och utgör en av de stora ledlinjerna i det östsvenska sprickdalslandskapet.

Kulturhistoriska värden

Utterviks naturreservat ligger på Tunabergshalvön, ett område med en lång historia av bergsbruk. Ett äldre gåvobrev från år 1417, där Kristina Röriksdotter omnämner ”hyttor och hyttställen” ger tillsammans med C14-dateringar information om att malmbrytning inleddes på halvön redan kring mitten av 1300-talet.

Inom reservatet finns en kulturhistorisk lämning som kan vara kopplad till bergsbruk, en kolbotten efter en kolmila, samt resterna av en kolarkoja (Tunaberg 559). Andra lämningar kopplade till bergshantering finns inte inom reservatet, men strax öster om finns lämningar i form av ett slaggvarp och tidigare hyttområde. I närområdet finns också vattenfyllda stenbrott där det tidigare brutits marmor respektive mangan. Marmor bröts från 1940-talet till 1960-talet i ett område cirka 400 meter väster om reservatet. Mangan bröts i två omgångar, år 1918-1937 samt 1944-1953. Manganhalten är låg och att gruvan fick en renässans berodde på importstopp under andra världskriget, då mangan behövdes som tillsats vid stål tillverkningen. Från gruvhålet fraktades malm utefter ett cirka två kilometer långt järnvägsspår ner till Galtviken. Rälsen är sedan länge borta, men man kan se spår efter banvallen på flera platser i reservatet.

Värden för friluftsliv och rekreation

Utterviks naturreservat är genom sina strövvänliga skogar och sitt attraktiva läge invid kusten värdefullt för friluftslivet. Tunabergskustens förkastningsbranter skapar ett dramatiskt landskap och erbjuder reservatets besökare många utkiksplatser. Reservatet är lättåtkomligt med bil från Nyköping (16 kilometer). Parkeringsmöjligheter finns vid badplatsens parkering i områdets södra del.

Området har gott om skogsstigar samtidigt som det ligger nära bebyggelse och för den som vill ha vackra naturupplevelser utan att lämna civilisationen för långt bakom sig kan Utterviks naturreservat vara värt ett besök. Då Sörmlandsleden passerar genom området kan vandrare ta del av reservatets värden på sin väg utmed kusten.

Reservatet har också höga rekreativvärden för närboende, vilket områdets många uppmärkta och vältrampade stigar vittnar om.

Slitage och störningskänslighet

Länsstyrelsen bedömer att det inte finns någon större risk för slitage från reservatets besökare.

PLAN FÖR OMRÅDETS SKÖTSEL

Övergripande mål

Målsättningen med skötseln är att bevara och utveckla ett biologiskt värdefullt naturområde med höga värden för friluftsliv och rekreation. Skötseln ska syfta till att bevara barrblandskogar med naturskogskaraktär och utveckla skogar med lägre naturvärden. Vandringsleder och andra friluftsanordningar, som stigar, rastplats utan eldstad och informationstavlor (se friluftslivskarta, bilaga 2.2) ska hållas fria från igenväxning.

Naturreservatet är indelat i skötselområden som utgår från de bevarandemål och de skötselåtgärder som ska utföras för respektive område.

För karta över skötselområden, se bilaga 2.1.

För karta över friluftsliv, se bilaga 2.2.

Skötselområden med bevarandemål och åtgärder

Generella riktlinjer och åtgärder

Vid skötselåtgärder ska forn- och kulturlämningar särskilt beaktas. Røjning, gallring och avverkning kräver inte tillstånd enligt kulturmiljölagen, under förutsättning att den sker på ett sådant sätt att lämningarna inte skadas eller förändras. Det innebär till exempel att:

- Eventuell kørning med skogsmaskin ska ske på tjalad mark eller under sådana väderförhållanden så att markskador inte uppstår.
- Lämningar får inte köras över eller övertäckas med ris.
- Träd skall fällas ut från lämningen för att undvika släpskador.
- Lämningar ska grovrensas på kvistar och annat skogsavfall.

Skötselområde 1: Äldre barrblandskog med lövinslag som sköts med punktvisa skötselåtgärder (ca 45,6 ha)*Beskrivning*

Skötselområdet är varierat och domineras av tall på höjderna, barrblandskog i mellanliggande områden och gran eller lövskog i fuktiga svackor. Träden är i stor utsträckning äldre och naturliga processer har fortgått under lång tid vilket förekomsten av gamla, döda och döende träd vittnar om. Det finns inslag av gammelfuror med grova grenar. I buskskiktet förekommer gamla enar. Fältskiktet varierar från renlavsbeklädda hållar med lingon och ljung till frodigt blåbärsris med inslag av örter. Naturvärdena är knutna till en artrik, olikåldrig och omväxlande skog med gamla, grova och döda träd av olika arter.

Bevarandemål

Barrblandskogen ska ha naturskogskaraktär och vara flerskiktad med ett betydande inslag av gamla träd och död ved. Trädsikten ska domineras av tall och gran. Lövträd såsom asp, glasbjörk, sälg, rönn och klibbal ska utgöra ett viktigt inslag. Där markförutsättningarna finns ska även ädellövträd såsom ek bidra till skogens variation och artrikedom. Det ska finnas tillräcklig föryngring av tall och lövträd i området, för att de unga träden på sikt ska kunna ersätta de äldre. Solbelysta, grova tallar som kan fungera som boträd för rovfåglar ska förekomma i området. Det ska också finnas lämpliga rekryteringsträd som i framtiden kan fungera som boträd.

Skogen ska präglas av naturliga processer och småskaliga naturliga störningar eller skötselåtgärder som efterliknar sådana, t.ex. åldrande och avdöende, insektsangrepp, storm, brand eller översvämning. Naturlig hydrologi ska prägla området och ge förutsättningar för stråk av sumpskog i naturliga svackor. Skogen ska hysa en hög biologisk mångfald av kärlväxter, mossor, lavar, svampar, fåglar och skalbaggar. Naturvårdsarter som t.ex. talticka, vedtrappmossa och spillkråka ska förekomma spritt i området.

Skötselåtgärder

I huvudsak lämnas området till att utvecklas fritt med intern dynamik. Vid otillräckliga naturliga processer kan punktvisa skötselåtgärder bli aktuella. Exempelvis frihuggning kring tallar som är eller kan bli vidkroniga jätteträd, åtgärder för att gynna föryngring av tall och lövträd samt skapande av solbelysta gläntor. För att skogarna ska präglas av naturlig hydrologi ska avvattande diken läggas igen, om detta är möjligt utan att påverka intilliggande mark negativt.

Skötselområde 2: Yngre skogar med potential att uppnå höga naturvärden inom värdetrakten Skärgårdens skogar (ca 20 ha)Delområde 2A (ca 17 ha)*Beskrivning*

Skötselområdet utgörs av yngre skogsmark fördelad på 7 delområden. Skogen har under sent 1900-tal och tidigt 2000-tal påverkats av skogsbruksåtgärder i form av avverkningar. Tall tillsammans med ädel- och triviallövträd har i stor utsträckning lämnats som hänsynsträd. Ingen återplantering med barrträd har skett vilket gynnat pionjärträd såsom asp, björk och

tall. I trädskiktet finns också inslag av ädla lövträd som t.ex. ek och lönn. Hassel breder ut sig här och var och strax norr om parkeringen är arten så vanlig att området får karaktär av hassellund. Trädskiktet är förhållandevis ungt och saknar i stor utsträckning strukturer som död ved och gamla trädöverståndare.

Bevarandemål

De yngre skogarna ska på sikt uppnå naturskogskaraktär. Skötselåtgärder ska öka andelen strukturer och utföras så att de skogstyper som är utmärkande för värdetrakten Skärgårdens skogar gynnas, vilket är hållmarkstallskog, lövblandad barrskog och ädellövskog. Skogsmarken ska präglas av ljusa tall- och lövskogar med en rik biologisk mångfald av kärlväxter, fåglar och insekter. Inslaget av solitärträd samt gamla, grova och döda träd ska öka. Gran ska inte dominera. Det ska finnas solbelysta gläntor där föryngring av tall och löv kan ske naturligt. Buskskiktet ska vara varierat och ha ett stort inslag av bärande buskar såsom hassel och rosor. Hydrologin ska vara naturlig.

Skötselåtgärder

Unggran ska röjas kontinuerligt. Lämpliga träd av framförallt tall och ek ska friställas för att gynna grovtillväxten och skapa solbelysta solitärträd. Vidare ska tall och löv gynnas genom skapandet av solbelysta gläntor där föryngring kan ske naturligt. Målet är också att öka andelen död ved, om möjligt i solbelysta lägen för att gynna insekter. Igenläggning av avvattande diken ska göras om detta kan ske utan negativ påverkan på marken utanför reservatet.

Delområde 2B (ca 1,5 ha)

Beskrivning

Området utgörs av första generationens lövskog som uppkommit på lerig mark. Trädskiktet domineras av klibbal men har inslag av bland annat sälk, ask och lönn. Utmed ett dike i områdets västra del är gran dominerande. I buskskiktet är hassel utmärkande. Markfuktigheten är generellt sett hög.

Bevarandemål

Lövskogen ska på sikt uppnå en hög biologisk mångfald av kryptogamer, fåglar, insekter och kärlväxter knutna till fuktiga lövskogsmiljöer. Målsättningen är en flerskiktad lövskog med en mångfald av olika arter av ädel- och triviallövträd. Det ska också finnas gott om bärande buskar, typiska för trakten. Skötselåtgärder ska öka andelen ädel- och triviallövträd på bekostnad av gran. Gran ska inte förekomma. Andelen gamla lövträd och död ved ska öka genom intern dynamik, där träd tillåts bli gamla och dö naturligt. Hydrologin ska vara naturlig.

Skötselåtgärder

Inväxande gran ska avverkas/avdödas för att gynna ädel- och triviallöv.

Restaureringsåtgärder som t.ex. igenläggning av avvattande dike ska göras om detta kan ske utan att påverka mark utanför reservatet negativt.

Delområde 2C (ca 1,5 ha)*Beskrivning*

Området utgörs av planterad granskog på tidigare åkermark. Gran präglar trädskiktet och buskskikt förekommer ej. Skötselåtgärder ska omvandla granplanteringen till ädellövsog, vilken är en utmärkande naturtyp för värdetrakten Skärgårdens skogar.

Bevarandemål

Den tidigare åkermarken ska präglas av en ljus och strövvänlig ädellövsog med en rik biologisk mångfald av kryptogamer och insekter knutna till ädla lövträd. Gran ska inte förekomma. Triviallövträd såväl som bärande buskar är viktiga inslag för att öka den biologiska mångfalden av arter såväl som upplevelsevärde för området.

Skötselåtgärder

All planterad gran ska avverkas och återplantering ska göras med ek eller andra ädelövträd typiska för trakten. Med fördel planteras olika arter av ädellövträd. Därefter ska röjning av unggran utföras kontinuerligt för att gynna etablering och tillväxt av ädellövträd. Punktvis friställning av exempelvis ek ska genomföras vid behov för att öka förekomsten av solbelysta solitärträd.

Skötselområde 3: Öppen jordbruksmark (ca 0,2 ha)*Beskrivning*

Området utgörs av öppen mark.

Bevarandemål

Målet är att området ska kunna nyttjas som åkermark för t.ex. vallodling.

Skötselåtgärder

Åkerbruk får ske med inskränkningen att marken inte får gödslas eller behandlas med kemiska eller biologiska bekämpningsmedel.

Friluftsliv*Beskrivning*

Ett flertal stigar går genom reservatet (se rödmarkerade stigar i bilaga 2.2). Ofta ansluter de till befintligt vägnät i angränsande bostadsområden. Utmed en backe från parkeringen upp genom skogen är stigen förstärkt med en trappa. Parkeringsmöjlighet finns i anslutning till Galtviken. Vid sidan av reservatets många stigar går också Sörmlandsleden genom området. Det är en del av etapp 38 som har sin sträckning genom reservatet (se bilaga 2.2). I närheten av Sörmlandsleden finns möjlighet för förbipasserande att hämta vatten från samfällighetsföreningens vattenverk på Rapphönsvägen. Föreningen Sörmlandsleden har ansvar för sträckan.

Bevarandemål

Gränsmarkeringen för området ska vara i gott skick. Två vilobänkar ska finnas i lägen med vacker utsikt. En precis ovanför trappan och en utmed havet i reservatets södra utpost. Tre informationstavlor ska också finnas i området (se informationstavla på bilaga 2.2). Områdets gränsmarkeringar och friluftsanläggningar ska vara i gott skick.

Skötselåtgärder

Uppsättning av informationskyltar och vilobänkar (utmärkta som rastplats utan eldstad) enligt friluftslivskarta (bilaga 2.2). Stigar (rödmarkerade i bilaga 2.2), informationstavlor och vilobänkar ska underhållas. Omålning av reservatets gränsmarkering ska utföras vid behov.

Jakt

Jakten är inte reglerad i reservatsbeslutet.

UPPFÖLJNING**Uppföljning av skötselåtgärder**

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av genomförda skötselåtgärder sker i slutet på varje år, de år då åtgärder genomförts. Uppföljningen ska sedan ligga till grund för eventuell omprövning av skötselplanen.

Uppföljning av bevarandemål

Ett tredje dokument ska tas fram i samband med reservatsbeslutet. Dokumentet är en uppföljningsplan med målindikatorer för de olika bevarandemålen. Uppföljningen av bevarandemål sker i enlighet med instruktioner från Naturvårdsverket.

Kostnader och finansiering

Skötselåtgärder bekostas av förvaltaren. Uppföljningen bekostas av Naturvårdsverkets anslag för skötsel av skyddad natur.

Sammanfattning och prioritering av skötselåtgärder

Skötselåtgärd	Tidpunkt	Plats	Prioritet
Röjning av unggran	Snarast, därefter var 6:e år	Skötselområde 2A, 2B, 2C	1
Avverkning/avdödning av gran	Snarast	Skötselområde 2B	1
Avverkning av planterad gran, följd av återplantering med ädellöv	Inom 5 år	Skötselområde 2C	1
Hydrologisk undersökning, följt av igenläggning av diken	Inom 5 år	Hela reservatet, speciellt prioriterat är skötselområde 2B och sumpskogsområden i skötselområde 1.	1
Uppsättning och underhåll av informationsskyltar, bänkar och stigar	Inom 5 år	Se friluftslivskarta, bilaga 2.2	1
Gränsmarkeringar	Genomfört 2016, därefter vid behov	Reservatets gränser	1
Punktvisa skötselåtgärder, t.ex. frihuggning kring tallar som är eller kan bli vidkroniga jätteträd, luckhuggning för att skapa solbelysta gläntor eller föryngringsåtgärder för tall och löv.	Vid behov	Skötselområde 1	2
Skötselåtgärder för att öka naturväden i yngre skogar, t.ex. friställning av tall och ek för att gynna grovlekstillväxt och vidkronighet, föryngringsåtgärder för löv och tall, ökning av död solbelyst ved etc.	Vid behov	Skötselområde 2A och 2C	2
Jordbruksmarken hävdas	Fortlöpande	Skötselområde 3	2
Uppföljning av skötselåtgärder	Efter åtgärd	Hela reservatet	1
Uppföljning av bevarandemål	Vart 6/12/24:e år	Hela reservatet	1

Källförteckning

- ArtDatabanken. 2015. *Rödlistade arter i Sverige 2015*. ArtDatabanken SLU, Uppsala.
- Artportalen. 2017. Artfynd till och med februari 2017.
- Lantmäteriet. *Ekonomiska kartan över Sverige*. Kartlagd år 1958. Kartblad 8H 9c och 9H 0c.
- Lantmäteriet. *Häradskarta*. Kartlagd åren 1898-99.
- Lantmäteriet. 2014. *Fastighetsförteckning vid områdesskydd enligt MB. Naturreservat Utterviks stugområde dosid 1112429. Dnr. 511-4813-2012*.
- Lantmäteriet. Tunabergs socken. *Geometrisk karta. Räfstugan nr 1. År 1706*.
- Ljungdahl, B. Marmorbrytning i Tunaberg. Tunabergsbygden. Årsskrift 2008, årgång 58.
- Länsstyrelsen i Södermanlands län, Skogsstyrelsen. 2006. Strategi för formellt skydd av skog i Södermanlands län. Rapport nr. 2006:7.
- Länsstyrelsen i Södermanlands län. 1991. Sörmlands natur, Naturvårdsplan. Objekt nr. 80-103 (klass 1).
- Mattson, D. 2004. Hur gammalt är bergsbruket i Tunaberg? Tunabergsbygden. Årsskrift 2004, årgång 54.
- Mattson D. 2005. Mangangruvan. Tunabergsbygden. Årsskrift 2005, årgång 55.
- Nordiska ministerrådet. 1977. Naturgeografisk regionindelning av Norden. NU-serien B 1977:34.
- Riksantikvarieämbetet. 2007. Fornsök. RAÄ-nummer: Tunaberg 169:1, 169:2, 263:1, 267:1, 267:2, 559.
- Skogsstyrelsen. 1994, 2004, 2005. Nyckelbiotopsinventeringen. Objekt nummer: N 8030-1994, N 8029-1994, N 3174-2004, N 3169-2004, N 3170-2004, N 53-2005.
- Sveriges Geologiska undersökning. 1986. Jordartskartan. Digital utgåva.
- Sveriges Geologiska undersökning. 1985. Berggrundskartan. Digital utgåva.

Bilagor

2.1. Skötselkarta

2.2. Friluftslivskarta

Skötselkarta

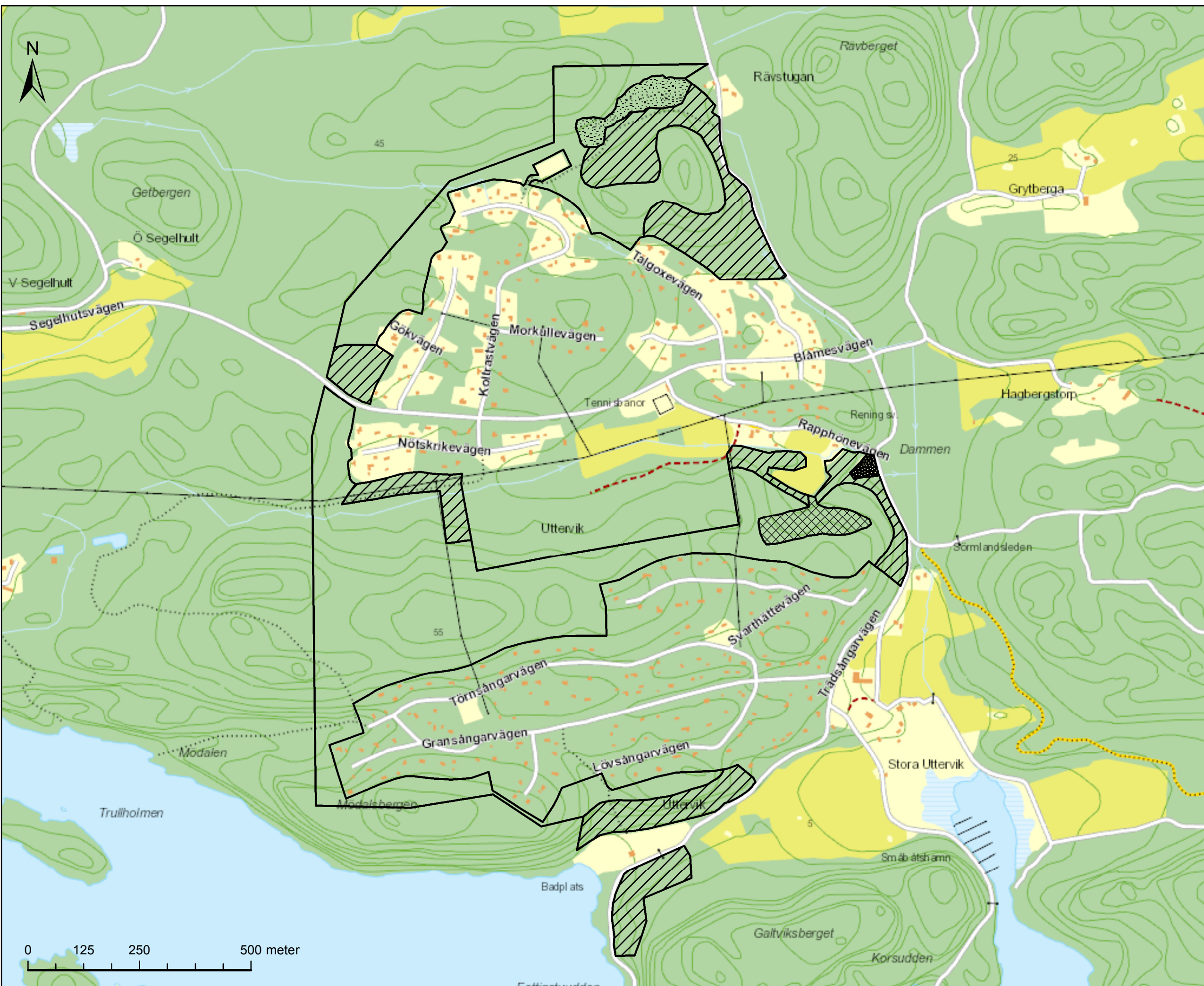
Bilaga 2.1

Länsstyrelsens beslut
om Utterviks
naturreservat.
Dnr 511-4813-2012,
2018-02-01

- 1 Äldre barrblandskog
- 2A Yngre skog
- 2B Yngre skog
- 2C Yngre skog
- 3 Öppen jordbruksmark



Länsstyrelsen Södermanland
© Lantmäteriet Geodatasamverkan



Friluftslivskarta

Bilaga 2.2

Länsstyrelsens beslut
om Utterviks
naturreservat.
Dnr 511-4813-2012,
2018-02-01

-  Informationstavla
-  Parkering
-  Rastplats utan eldstad
-  Naturreservat
-  Sörmlandsleden
-  Stigar

